

Østsjællands Museum

Nyhedsbrev

Udsigt fra Stevns Fyr. 68 meter over havet

Nr. 54
Juni 2011

Lyset fra Klinten

- Nye udstillinger på Stevns Fyr fra den 19. juni

Den gamle fyrmesterbolig har i løbet af vinteren gennemgået en grundig restaurering, og skal nu huse en fast udstilling om Stevns Fyr fra 1818 og frem til i dag: Lyset fra klinten.

Bygningen rummer nu også skiftende udstillinger af forskellig karakter, begyndende med en fotoudstilling af den anerkendte naturfotograf Rudy Hemmingsen.

Stevns Kommune er tovholder for de skiftende udstillinger samt for offentlighedens adgang til bygningerne ved Stevns Fyr.

Baggrunden for Stevns Fyrs oprettelse

Den tiltagende samhandel og trafik på havet er den umiddelbare grund for opførelsen af Stevns Fyr. Ved at sikre farvandet ved den farlige klint gjorde staten dog også vejen igennem Øresund mere attraktiv for de søfarende, og dermed konsoliderede man indtægterne fra Øresundstolden.

Det første fyr

Det første egentlige fyr på Stevns blev tændt i 1818. Fyret blev placeret på klintens højeste punkt 41 meter over havet. Derfor var det til en start ikke nødvendigt at bygge et egentlig fyrtårn, og fyret blev etableret bare to meter over jorden i gavlen på den bygning, der skulle udgøre fyrmesterens bolig.

Der er ikke andet tilbage af den første fyrmaskine end fine, gamle dokumenter. Fyret på Stevns var et af de første blinkfyr i landet, og placeringen markerede således en vigtig kyststrækning.

Fyrtårnet – det andet fyr

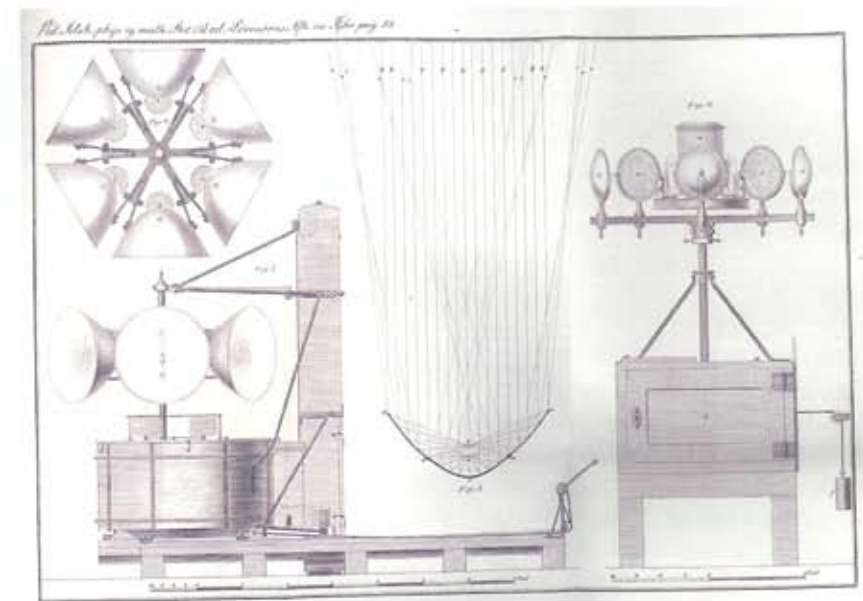
I 1878 var dampskibenes antal, størrelse og fart steget i sådan grad, at det var nødvendigt at bygge et fyrtårn med større flammehøjde. Derfor byggede man det 27 meter høje fyrtårn lige ved siden af det lille fyr. Frem til 1960'erne boede personalet på fyret, men under Den Kolde Krig, da fyret blev militært område og Kystudkiggen kom til, opførte staten nye boliger til fyrpasserne i Fyrvangen i Højerup. Frem til 2011 var fyr og udkik dagligt bemanded.

Lyset fra Stevns Klint

Udstillingen lægger flere forskellige vinkler på fyrets historie og handler i overskrifter om moderne teknik, fyret ved verdens ende, om fragt for fuld damp, strandinger og ESK 543. Desuden fortælles om områdets levende natur samt om klintens geologi.

Udstillingen er udarbejdet af Østsjællands Museum i samarbejde med Stevns Kommune, LAG Stevns, Naturstyrelsen og Stevns Fyrforening på baggrund af arkivalisk undersøgelse foretaget af etnolog, cand. mag. Naomi Pinholt.

Udstillingen består af tekster, genstande, lys og lyd og er udformet af Kvorning Design og Kommunikation.

Tegningen viser Stevns første fyrs fyrmaskine. De seks roterende lamper lyste ved hjælp af olie. Lyset blev forstærket af krumme spejle. Lyset kunne efter sigende ses fra Rundetårn i København.
Det Kgl. Danske Videnskabernes Selskab

Af museumsinspektør Helle Ålsbøl

Da *Pambdelurion* herskede i havet

- Ny sensationel særudstilling på GeomuseumFaxe

»Den kambriske eksplosion«

For omkring 520 millioner år siden, i starten af tidsperioden Kambrium, foregik en af de vigtigste begivenheder i livets historie: Dyrene begyndte at udvikle hårde skaller og skeletter, hvilket gjorde dem i stand til at udvikle betydeligt større former end tidligere. Desuden gjorde skallerne, at dyrene havde langt større chance for at blive bevaret som fossiler, og det gjorde skallerne endnu vigtigere – ikke mindst for palæontologerne i dag. Perioden kaldes også for »Den kambriske eksplosion«, fordi man pludselig finder et mylder af fossiler, der ikke kendes fra ældre tider.

Det er fra den periode, at alle stamformerne til de moderne dyregrupper opstår. Vi ser blandt andet de første leddyr, bløddyr, pighuder, brachiopoder, havsvampe og chordater. Sidstnævnte er dyr med en central nervestreg langs ryggen, en forløber for hvirveldyr. Derudover findes der også en hel masse dyr, der ikke passer ind i nogle kendte dyregrupper, eller dyr, som har en blanding af karakterer, der ser ud til at være fra vidt forskellige dyregrupper. Disse har givet ophav til mange forskellige fortolkninger og videnskabelige hovedbrud gennem tiden.

Siriuspasset

Det er kun meget få steder i verden, at man finder fossiler fra denne periode og endnu færre steder, hvor fossilerne er rigtig godt bevaret. Kun 4-5 steder i verden findes klipper, hvor dyrene er så velbevarede, at man endda kan finde aftryk af deres bløddele. Et af disse steder er Siriuspasset i det nordligste Grønland. For 520 millioner år siden lå Grønland omkring ækvator, så havet har været varmt og frodigt med et mylder af liv. Lokaliteten blev fundet i 1984 af et hold engelske geologer. De fandt et lille område med sort skiffer fyldt med fossiler, som de tog et par prøver af. Det viste sig hurtigt, at fossilerne var exceptionelt godt bevaret, og at der var en række helt ukendte dyr blandt dem. Gennem en række ekspeditioner i de efterfølgende år, blev der indsamlet over 10.000 fossiler på lokaliteten, der nu er ved at blive studeret af forskergrupper i Danmark, USA, England og Sverige. At fossilerne virkelig er unik-

ke, kan ses i at mange af beskrivelserne af dem dukker op i de allerhøjest rangerende videnskabelige tidsskrifter som »Nature« og »Science«.

Geolog Christopher Halewood og Museumsinspektør Jesper Milàn præsenterer henholdsvis Kergymachela og Pambdelurion.

Udstillingen

Udstillingen om fossilerne fra Siriuspasset er designet og fremstillet af Statens Naturhistoriske Museum - Geologisk Museum for at gøre opmærksom på, at vi i Danmark har en af verdens mest betydningsfulde fossillokaliteter. Geocenter Danmark har ydet økonomisk støtte til udstillingen.

Selve udstillingen består af en række af de ægte fossiler fra Siriuspasset samt en række forstørrede modeller af dyrene, som de kunne have set ud i levende live. Blandt andet kan man opleve det store, gådefulde rovdyr *Pambdelurion*, der er en overgangsform mellem lobopoder (fløjlsdyr) og egentlige leddyr. Ned langs sin lange krop havde *Pambdelurion* en række flapper, der gjorde den i stand til at svømme hurtigt gennem vandet. Ved hovedet havde den to lange fangarme tæt besat med korte og lange pigge til at indfange føde med.

Et andet dyr er den lidt mindre *Kergymachela*, der ligeledes er drabeligt udstyret med lange fangarme og pigge. Derudover er

Guidede ture fra Rødvig

I 2011 vil der igen blive udbudt guidede ture fra Rødvig i juli måned. I år fordobler vi antallet af ture således, at der hele måneden er fire ugentlige ture.

Guidede vandreture: Rødvig-Boesdal Kalkbrud retur

Som sidste år vil der blive to ugentlige guidede vandreture fra Rødvig og ud langs stranden nedenfor klinten til Boesdal Kalkbrud og via Stevns Klint Trampesti hjem.

Tema for turene er først og fremmest Stevns Klints geologi, men også områdets kulturhistorie og den levende natur vil blive formidlet. Deltagerne vil se og høre historien om Fiskeleret ved Kridt - Tertiærgrænsen på strækningen mellem Rødvig og Korsnæb, de vil høre om Bryozobanker, flintelag, Stevns Klints kandidatur til UNESCO Verdensarv og meget mere. I Boesdal Kalkbrud er et besøg i den store pyramideformede lagerbygning en del af turen, og på vej hjem til Rødvig kan den gode udsigt fra Trampestien nydes.

Turene foregår på tirsdage og torsdage kl. 13.30-16.00 med start- og slutsted ved Flinteovnen i Rødvig. Det koster 30 kr. for voksne og er gratis for børn at deltage.

Kalkladen i Boesdal blev anlagt i 1966 af DLG. I dag afholdes forskellige arrangementer i Pyramiden.

Fossiljagter ved Stevns Klint

Som noget nyt vil vi til sommer også tilbyde fossiljagter med udgangspunkt i Rødvig. De ligger tirsdage og torsdage kl. 10 - 12 fra hele juli måned. Igen begynder og slutter turene ved flinteovnen, hvor deltagerne får udleveret udstyr til fossiljagt. Derfra går turen ad stranden langs klinten til det område, hvor kridtet kommer over strandniveau. Her egner det sig bedst til fossiljagt. Stevns Klints geologi og historien om Fiskeleret vil naturligvis også blive formidlet.

Fossiljagterne henvender sig først og fremmest til børnefamilier. Prisen for at deltage er 30 kr. for voksne og 10 kr. for børn.

Mellem Rødvig og Korsnæb kan man komme tæt på Fiskeleret. På denne strækning afholdes fossiljagt.

Nye guider til turene

Naturvejleder Kirsten Føns står for halvdelen af turene, de resterende afholdes af guider.

Af naturvejleder Kirsten Føns

Stevns Klint+

Hvad handler projektet om?

Projektet Stevns Klint+ er Østsjællands Museums nye og ambitiøse formidlingsprojekt, der har til formål at sætte fokus på Stevns Klint ved hjælp af moderne, digitale teknologier. Projektet er støttet af Nordea Fonden og strækker sig over 2 år med afslutning ultimo 2012.

Baggrunden for projektet er klintens optagelse på UNESCOs tentative liste over umistelig verdensarv – en anerkendelse, der næppe er gået læsere af dette nyhedsbrev forbi. At klinten således er kommet i internationalt rampelys medfører helt naturligt overvejelser omkring den formidling, der i forvejen varetages af Østsjællands Museum, og om hvorledes museet kan udbrede kendskabet til lokalitetens unikke kvaliteter. Centralt for disse overvejelser er ambitionen om, at Stevns Klint+ projektet skal motivere de besøgende til længere ophold langs den 17 km lange kyststrækning, hvor en stor del af selve formidlingen vil finde sted. Ved at benytte tidssvarende, mobile teknologier kan store dele af formidlingen rykke ud af museets bygninger og i stedet flytte med ud på klinten, hvor den her kan berige de besøgendes ophold i helt autentiske rammer.

Rent indholdsmæssigt centrerer projektet sig om det berømte Fiskeler, der som bekendt vidner om katastrofen ved overgangen mellem Kridt- og Tertiærtid for 65,5 millioner år siden – men de mange andre spændende fortællinger, klinten rummer, er naturligvis også medtaget. Således behandler Stevns Klint+ også den levende natur og den unikke kulturhistorie langs klinten samt de mange hemmeligholdte historier fra Den Kolde Krig, der især knytter sig til Stevnsfort.

Hvem står for projektet?

Projektet ledes af en styregruppe under Østsjællands Museum. Gruppen udgøres af museumsdirektør og geolog Tove Damholt, museumsinspektør og historiker Thomas Tram Pedersen, administrativ leder Ilse Sørensen samt firmaet LUCUS, der indgår i styregruppen som projektledere.

LUCUS består af Aksel Køie og Alex Hartfelt, der begge har en master-uddannelse i spildesign fra IT-Universitetet og baggrund indenfor den humanistiske verden. Firmaet Lucus, der har hjemme i Latinerkvarteret i København, beskæftiger sig med lokations-baserede spil til mobiltelefoner. Det drejer sig om formidling, hvor bevægelse og spil integreres i digitale og stedspecifikke tilbud. Firmaets særlige profil og tværfaglige baggrund udgør et oplagt bidrag til projektet, idet koblingen mellem de humanistiske kompetencer og den nødvendige teknologiske indsigt ligger i forlængelse af de krav projektet stiller.

Aksel Køie, Ilse Sørensen, Thomas Tram Pedersen, Tove Damholt og Alex Hartfelt.

En stor del af det indledende arbejde omkring projektet er allerede gjort, men der er stadig meget at tage fat på. En forsat arbejdsopgave er selvfølgelig selve indholdet, altså de historier de besøgende skal præsenteres for, når de besøger klinten, og her er styregruppen i løbende dialog med projektets indholdsleverandører, der overvejende er fagligt personale fra Østsjællands Museum.

Styregruppen er meget begejstret for perspektiverne i projektet, der således både skal komme klintens nuværende besøgende til gode, samtidig med at det skal være med til at tiltrække nye besøgende til området. Styregruppen ser frem til det fortsatte arbejde.

Styregruppen, Stevns Klint+

der en underlig, svømmende søpung, et andet mærkeligt led-dyr og endelig et fossil, der virkelig har givet ophav til mange forskellige fortolkninger gennem tide, Halkieria. Halkieria er et aflangt skælklædt dyr med en stor skal i begge ender. I starten blev det foreslået, at den var forfader til brachiopoderne, og man forestillede sig, at den lange, skællede krop gradvist blev reduceret indtil kun de to store skaller var tilbage og kunne lukke sig om dyret. De nyeste undersøgelser tyder imidlertid på, at Halkieria i stedet er en tidlig type skallus.

Her fremstilles en Kiisortoqui soperi efter alle kunstens regler.

Modellerne og fossilerne er ledsaget af flotte plancher med tekst og baggrundshistorier om Siriuspasset. Alle modellerne er møjsommeligt bygget af Esben Horn fra 10Tons Aps. i tæt samarbejde med forskerne Jakob Vinther fra Yale University, Graham Budd fra Uppsala Universitet og Martin Stein fra Statens Naturhistoriske Museum for at sikre, at modellerne er rekonstrueret så korrekt, som det nu er muligt ud fra fossilerne.

Udstillingen åbner 1. juni på GeomuseumFaxe og vil kunne ses indtil efteråret.

Af museumsinspektør Jesper Milàn

Oplev Trællenes sommer

På Stevns Klint kan man fra den 10. - 15. juli opleve og deltage i Jernalderens mange gøremål. En frivillig gruppe børn og voksne lægger nutiden fra sig og flytter ind i Klintehuset bag ved Stevns Museum.

Velkommen til Jernalderen!

I Jernalderen, der regnes fra omkring 500 år før vores tid, levede folk i små landsbyer. De dyrkede jorden, og fremstillede selv alle deres varer. Selv om man i Jernalderen var blevet i stand til at udvinde jern fra myremalm, så havde man kun få genstande af dette nye materiale.

- Trællene grutter mel og hugger brænde, så brød, grød og kød kan blive kogt og stegt. Urtehaven skal passes og hegnes, vilde urter skal samles, så maden får ekstra smag. Planter bruges også til farvning af garn.

Hver eneste gøremål forudsætter en række andre, så selv om næsten alting kan fremstilles i landsbyen – ja så er det ikke så enkelt endda. Men heldigvis er der også masser tid til at lege, fx kamplege, og til at lave fine smykker, så man kan pynte sig. Og runemesteren kan nemt overtales til at kaste lys over hemmeligheden omkring de 24 mærkelige runer: futharken.

Trællene kan træffes fra kl. 11-17.